

BATI'NIN DEMOKRASİ PARADOKSU, 'DEMOKRATİK DARBE' KAVRAMSALLAŞTIRMASI VE 15 TEMMUZ DARBE KALKIŞMASI

PARADOX OF DEMOCRACY IN THE WESTERN WORLD, CONCEPTUALISATION OF
'DEMOCRATIC COUP', AND COUP ATTEMPT OF JULY 15TH

GÖKHAN BOZBAŞ*

ABSTRACT

In the last century, researchers are increasingly interested in examining democracy and democratization of political systems. During the research process, the focus was on how the countries would be democratized instead of dealing with the necessity of democracy. At the same time, it is believed that democratization became one of the main parts of the mission of Western countries on the other part of world. In this framework, Islamic world countries have been constantly considered as an exception to this democratization process. For this reason, numerous works have been published on the incompatibility of Islam and democracy. As it's known, in the last century, these countries have experienced a top-down modernization. However, most recently there are social movements, initiated and generated from the bottom-up, demanding more freedom and democracy. In response to this, the repressive state apparatuses defeat these movements mostly throughout military coups. These coups are reflected in silence or with implicit support in the Western world that normally should promote democracy in the whole world leading to paradox. Nowadays there is a conceptualisation of 'democratic coup' from which is expected to keep away from this paradox. This paper will analyse this conceptualisation and this paradox of democracy in the Western world.

Keywords: Democratic Coup, 15 July, Democracy, Democratization, Islamic World, Western World

* Yrd.Doç.Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

ÖZ

Dünya son bir asırdır demokrasi ve siyasal sistemlerin demokratikleşme konusunu derinlemesine araştırmaktadır. Araştırma yapılırken bu konunun gerekli olup olmadığı üzerinde, ülkelerin nasıl demokratikleştirilmesi gerektiği üzerine yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte demokratikleşme ve demokratikleştirme konusunda Batılı ülkelerin ciddi bir misyona sahip oldukları ise pratikte genel kabul görmüş bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Bu çerçevede İslam dünyası ülkeleri sürekli olarak demokratikleşme konusunda bir istisna olarak değerlendirilmekteydi. Hatta İslam ve demokrasinin uyumsuzluğu konusunda sayısız eser neşredilmiştir. 21. yüzyıla kadar bu ülkelerde yukarıdan aşağı bir modernleşme süreci yaşanılmıştır. Fakat son 20-25 yıldır bölge ülkelerinde tabandan yukarıya bir özgürlük/demokrasi hareketi başlamıştır. Buna karşılık devletlerin baskı aygıtları karşı bir reaksiyon ile gerçekleştirdikleri darbeler ile bu hareketlenmeleri engellemektedir. Bu darbeler, dünyanın demokrasi bayraktarlığını yapan ve demokrasiyi destekleyen Batı dünyasında ya sessizlikle ya da zımnî destekle karşılık bulmaktadır. Bu durum Batı dünyasında bir paradoksa sebep olurken bu paradokstan çıkmak için 'demokratik darbe' kavramsallaştırması ile bir çelişkinin de içine düşmektedir. Bu çalışma bu kavramsallaştırmayı ve Batının demokrasi paradoksunu analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demokratik Darbe, 15 Temmuz, Demokrasi, Demokratikleşme, İslam Dünyası, Batı Dünyası

Giriş

İslâm dünyası ve Batı yüzyıllar boyunca birbirlerini ötekileştirerek kendilerini tanımlamışlar ve birbirlerine karşı konumlandırmışlardır. Bu durum 19. Yüzyıla kadar her iki taraf açısından da keskin bir şekilde hissedilir bir durum arz ederken, son iki asırdır terazinin kefesi İslam dünyasının aleyhine bozulmuştur. Özellikle İslam dünyasının Batı karşısında yenilgiyi kabul etmesi ve Batılı değerler sistemi üzerinden kendisini yeniden tanımlama girişimi, farklı bir takım sıkıntılar ortaya çıkarmıştır. Bu durum özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren tüm İslam coğrafyasında hakîm olan modern batılı Ulus-devletin inşası sürecinde daha da sertleşmiştir.

İslâm dünyasında gerek Türkiye gibi bir ulus üzerinden ve gerekse Mısır ve Suriye gibi vatan üzerinden tanımlanan ulus devletler, uluslarını ve ulusal kimliklerini batılı değerler üzerinden tanımlamışlardır. Tüm bu devletler yüzyılın başında inşa ettikleri batılı siyasal ve toplumsal kurumlara demokratik sıfatını takarak demokratikleşme yolunu tercih etmişlerdir. Körfez ülkelerinin demokratik ve batılı olmak gibi bir iddiaları olmasa da Batı hegemonyasına karşı bir duruş ve meydan okumanın içerisinde de asla bulunmamışlardır.

Türkiye hariç bölge ülkelerinin neredeyse tamamı ister monarşi olsun ister başkanlık sistemi olsun tek adam rejimine/vesayetine sahip olmuşlardır. Türkiye'de bu durum farklı bir şekilde tezahür etmiştir. Bölge ülkelerinde tek adam/firka vesayetine karşın ülkemizde yıllarca seçilen hükümetler üzerinde var olan askeri bir vesayet yürütülmüştür. Yani inşa edilmiş devlet aygıtının hoşuna gitmeyen bir durumun seçimden çıkması durumunda, siyasal sistem darbe veya muhtıra gibi bir takım uygulamalar ile seçilmişler tekrar 'hizaya' sokulmuştur. Özellikle 21. Yüzyıla geldiğimizde Ortadoğu olarak adlandırılan bu coğrafya içerisinde, devlet aygıtı ile halkın birbirine yabancılaştırılmış olduğu bir bölge düzenine sebep olduğumu görmekteyiz.

Türkiye'de bu duruma karşı birçok kereler meydan okumalar ortaya çıkmış ve bu meydan okumaların neredeyse tamamı bir darbe ile sonuçlanmıştır (Bkz. Özensel ve Bozbaş, 2014). Diğer bölge ülkelerinde ise demokratik seçimler var olmadığı için daha çok meydan okumalar isyanlar ve halk ayaklanmaları ile ortaya çıkmıştır. Bunların neredeyse tamamı kanlı şekillerde bastırılarak bertaraf edilmişlerdir. Fakat yine de devlet içerisinde belli bir takım elit grupların diğerlerine darbeleri gerçekleşmiştir. Fakat yaşanan bu askeri darbeler halk ile devlet arasındaki yabancılaşmayı değiştirmemiştir.

21. Yüzyıl bu anlamda son iki asırda yaşananlardan farklı yeni bir takım gelişmelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Öncelikle Türkiye, 2002 yılında yaşanan demokratik seçimler sonrasında yıllardır darbelere maruz kalan bir ekolün yeniden tek başına iktidarına şahit olmuştur. Fakat bu iktidarın farklı bir özelliği ise geçmişten itibaren taşıdığı gelenekten farklı bir söylem ortaya atmış olmasıdır. Milli Görüş geleneğinden gelen ve demokratik düzen ile mesafeli olan –ki bir kısmının geçmişte demokrasiyi küfür olarak gördüğü bile iddia edilebilir– kadrolar AK partiyi kurmuşlar ve ilk defa daha demokratik bir Türkiye kavramını sahiplenmişlerdir. Bu yaklaşımın aslında bölge ülkelerinin hemen hepsinde bir karşılığının olduğunu görülebilir. Filistin’de, Lübnan’da, Fas’ta ve hatta Arap Baharı ile birlikte hemen tüm coğrafyada bu anlayış bir taban yakalamıştır. Hemen tüm ülkelerde daha önceden devlet aygıtına yabancılaşmış olan ve çoğunluğunu siyasal İslam hareketine mensup yapıların oluşturduğu siyasal partiler hızla iktidara gelmeye başlamıştır.

İçinde bulunduğumuz bu coğrafyanın ekseriyetinde 21. Yüzyıl boyunca yapılan tüm özgür ve adil seçimlerden siyasal İslam hareketlerinin iktidara gelmiş olması içeride ve dışarıda belli bir takım çevreleri hareketlendirmiştir. Bunların yerel, bölgesel ve küresel sistem içerisinde yüzyıllar sonra ilk defa farklı bir söylem ile alternatif bir hale bürünmesi tehdit algısını şiddetlendirmiştir. Nitekim tüm bu seçim sonuçlarına veya bunlar sonucu kurulan hükümetlere karşı yürütülen darbeler bu tehdit algısını net olarak göstermektedir. Fakat nasıl oluyor da Batı dünyası kendilerinin iki asır boyunca geliştirdiği değerlere rağmen darbelere ve darbe teşebbüslerine karşı ahlaki ve insani ilkelerini çiğneyerek sessiz kalmaktadır? Hatta nasıl oluyor da bunları ‘demokratik darbe’ olarak nitelendirebilmektedir? Demokratik darbe kavramsallaştırmasının arkasında bir Türk’ün olması nasıl yorumlanmalıdır?

Bu çerçeveden bu çalışmada öncelikle literatürdeki darbe tanımlamalarına değinilecek ve Batı dünyasında yeni bir kavramsallaştırma olan “demokratik darbe” kavramının sınırları/sınırsızlıkları değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu durum bizlere gelecekte yaşanabilecek olan bir takım çıkmazları anlamak için bir yol haritası sunabilir. Görünen odur ki 15 Temmuz darbe girişimi başarılı olsaydı; Batı dünyası darbeyi yine bu şekilde değerlendirerek kendi içerisinde meşrulaştırırdı. Nitekim darbeye teşebbüs edenlerin eleştirilememeleri bu yöndeki en önemli göstergedir.

Batı Dünyası ve Demokrasinin İhracı

Demokrasi ve özgürlük gibi bir takım kavramların/değerlerin ihrac edilebileceği düşüncesi eski Yunandan beri tartışıla gelmiştir. Modern dönemde ise Fransız İhtilali ve Bolşevik Devrimi ile ülkeler kendi siyasal düşüncelerini tüm dünyaya ihrac etme iddiasında bulunmuşlardır. Yaşanan bu halk hareketlerinin, dünya toplumlarına da ilham verdiğine/vereceğine inanılmıştır. Bununla birlikte günümüzde en çok konuşulan demokrasinin ihracı veya demokratik sistemlerin desteklenmesi olayı ise II. Dünya Savaşı sonrası dönem ile birlikte yoğunlaşmıştır. Amerika'nın önce Avrupalılara 'hediye' ettiği demokrasi, sonra tüm dünyaya ihrac edilmeye başlanmıştır (Bkz. Schraeder, 2002). Aslında Amerikan kamuoyunun özellikle II. Dünya Savaşı ile birlikte kendilerine dünyayı özgürleştirme misyonunun yüklendiğine inandıkları birçok Hollywood filminde de resmedilmiştir. Hatta demokrasi ihracı meselesi ile Amerika'nın kendi hegemonyasını inşa etmeyi hedeflediği de dile getirilmiştir (Archibugi, 2006: 283-284).

Demokrasiyi diğer ülkelere ihrac ederken veya ülkelerdeki demokratik hareketleri desteklerken genelde batılı aydınlar ve özelde Amerikalılar bir takım varsayımlardan hareket etmişlerdir. Birincisi Demokrasinin insanları özgürleşmeye ve özgür düşünceye sevk edeceği kabul edilmektedir. Burada elbette ifade özgürlüğü, mülkiyet özgürlüğü ve diğer tüm özgürlüklerin altı çizilmektedir (Huntington, 1996: 28). Bununla birlikte yine demokratik sistemlerde yöneticilerin kendi halkına daha az şiddet uygulayacağı varsayılmaktadır. Bununla alakalı 1900-1987 yılları arasında demokratik ülkeler ile otoriter ülkeler arasında kendi halkına karşı şiddet kullanma konusunda araştırmalar yapan Rummel, otoriter sistemlerin kendi vatandaşlarına şiddet uygulamada dört kat daha fazla meyilli olduğunu söylemiştir (Rummel, 1997: 87-88).

Demokratik sistemlerin neden desteklenmesi gerektiği konusunda geliştirilen bir diğer argüman ise demokratikleşmenin, ekonomik gelişiminde en önemli kriterlerinden birisi olduğu algısıdır. (Olson, 1993: 572). Demokratik sistemlerde bulunan bireylerin otoriter sistemlerde yaşayan bireylere göre daha fazla ekonomik refah düzeyine sahip olması, yine Batılı devletlerin diğer ülkelere demokratikleşme yönünde baskı yapmalarını kendileri açısından meşrulaştıran bir gerekçe olmuştur. Hatta bazı yazarlar yaptıkları araştırmalarda demokratik ülkelerin hiç birisinin yokluk ve fakirlik benzeri sıkıntılar ile karşılaşmadığını ve bu yüzden dünyanın yokluk gören ülkelerinin otoriter/totaliter sistemlere sahip olduğu için bu yokluklarla karşı karşıya olduklarını iddia etmişlerdir. Bu iddia da yine Batının, bu ülkelerde

insanlığın ortak refahı adına demokratikleşmeyi desteklemesi gerektiği savı ile neticelenmektedir (Sen, 1994: 34-35). Hatta bu duruma gerekçe olarak, demokratik ülkelerde seçimler aracılığıyla yöneticilerin halklarına hesap verdikleri, buna karşılık otoriter sistemlerde bu hesap verilebilirliğin olmadığı ve dolayısıyla halkın refahının önemsiz olduğu kabulünden söz edilmiştir (Sen, 1994: 36).

Dünya devletleri içerisinde demokrasinin desteklenmesi/ihraç edilmesi için tüm bunların yanı sıra yine uluslararası sistem açısından da belli bir takım meşrulaştırıcı sebepler ortaya atılmıştır. Bu argüman ise demokratik devletlerin birbirleri ile savaşmadığı ve tüm savaşların müsebbibinin aslında otoriter/totaliter ülkeler olduğu iddiasına dayanmaktadır. Bu alanda ortaya çıkan en meşhur araştırma Doyle tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada 1816-1980 yılları arasında yapılan tüm uluslararası savaşların tarafları ile demokratik devletlerin listeleri karşılaştırılmıştır. Demokratik devletlerin birbirleri ile müzakere ettikleri fakat diğer otoriter devletlerin savaştukları sonucu ortaya çıkmıştır (Doyle, 1983: 210).

Elbette tüm bu idealist yaklaşımların yanında dünya ülkelerinin demokratikleşmesinin Batılı ülkelerin avantajına olacağı yönünde tespitler de bulunmaktadır. Bu konudaki ilk iddia ise demokratik ülkelerin Batılı ülkeler ile savaşmayacağı yönündedir. Elbette bu varsayımın arkasında yatan nedensellik, demokratik ülkelerin çatışmacı değil uzlaşmacı olacağı ön kabulünden kaynaklanmaktadır. Yine ikinci olarak demokratik temayüller ile iş başına gelen yöneticilerin dünyanın hiçbir yerinde terörizmi desteklemeyecekleri düşünülmektedir. Burada özellikle terörizme destek veren ülkeler üzerinden bir sınıflandırma yapılarak, destek veren tüm ülkelerin otoriter yönetimler oldukları iddia edilmektedir (Diamond, 1995: 4-5).

Bunlarla birlikte bilindiği gibi Batı dünyasının son dönemlerdeki en büyük problemi, göçmenlerin sebep oldukları sorunlar olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçeveden yine sorunların kaynağı otoriter yönetim anlayışı ve buna bağlı olarak halka yapılan baskılar olarak görülmekte, demokratik sistemlerin çoğalması ile göçmen sayılarında bir düşüş olacağı varsayılmaktadır. Hatta demokratik ülke sayısının artması ile göçmen nüfusunu kabul eden ülke sayısının da artacağı düşünülmüş, bu durumun Batılı ülkelerin üzerindeki yükü hafifleteceği öngörülmüştür (Miller, 2016: 105). Yine demokratik ülkelerin Batılı ülkeler ile müttefik olma olasılığı demokratik olmayanlara göre daha yüksek olacağı için demokratikleşme hareketlerinin

desteklenmesi gerektiği, araştırmacılar ve politikacılar tarafından sürekli vurgulanmıştır (Huntington, 1996: 30).

Demokrasi destekleri: Kim ve Nasıl

Demokratik değerlerin Batı dışı dünyada yayılmasının ve demokratikleşmenin Batı dünyasına sunacağı faydaların yanı sıra aslında bir yöntem sorunu olduğu da ciddi bir mesele olarak karşımızda durmaktadır. Öncelikle demokrasinin desteklenmesi konusunun, herhangi bir teorisi olmadığı gibi, bu konuda bir yol haritasından bahsetmek de çok zordur. Buna mukabil belli bir takım sorular ile bu durum aslında işletimselleştirilmektedir.

Günümüze kadar izlenen politikalar dikkate alındığında demokrasinin desteklenmesinde farklı bir takım temel aktörlerin varlığından söz edebiliriz. Öncelikle doğrudan devletlerin ve devlete bağlı kurumların maddi olarak demokrasiyi/demokratikleşmeyi desteklemeleri karşımıza çıkmaktadır. Bu desteklerin aktarımı konusunda ise Batılı devletler kendileri doğrudan yardım yaptıkları gibi genellikle kurulan ulusal/uluslararası örgütler üzerinden kaynaklar aktarmaktadırlar. Bu konuda ilk akla gelen örgütlerin başında Uluslararası Kalkınma Ajansları (Agency for International Development) bulunmaktadır (Bridoux ve Kurki, 2014: 22-23; Sandschneider, 2003: 24).

Demokrasinin desteklenmesinde ön plana çıkan bir diğer aktör ise uluslararası organizasyonlardır. Bu anlamda bahsedeceğimiz en önemli uluslararası örgütler arasında Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı gibi örgütler gelmektedir. Bu örgütlerin fonksiyonları daha çok modernleşme teorileri boyutundan değerlendirilerek, hedef ülkelere veya belirlenen kurumlara yapılan ekonomik destekler faaliyetlerin temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte danışmanlık hizmetleri ve yardım programlarının koordine edilmesi yine ön plana çıkan destekler arasındadır. Bu danışmanlık hizmetlerinde ve desteklerde iyi yönetim (Good Governance) kriterleri ve bir takım demokratik değerler ön plana çıkmaktadır (Bkz: Sandschneider, 2003).

Demokrasinin desteklenmesi konusunda üçüncü olarak bahsedebileceğimiz bir diğer grup ise hükümet dışı aktörlerdir. Hükümet dışı aktörler demokrasinin geliştirilmesi, yerleştirilmesi ve uygulanması konusunda, İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle Almanya örneğinde olduğu gibi, faaliyetlerini yoğun bir şekilde kurulan Vakıflar (Stiftungen) üzerinden yürütmüştür. Bu örgütlerin en önemli fonksiyonları arasında, yumuşak destekleme önlemleri olarak değerlendirilen elitlerin profesyonelleştirilmeleri,

demokratik eğitim anlayışının yaygınlaştırılması, devletin idare anlayışının iyi yönetim gereği geliştirilmesi sayılabilir (Sandschneider, 2003: 26-27; Mair, 1997: 33). Almanya'da ortaya çıkan bu örneklik daha sonra bu tür faaliyetlerin Ortadoğu toplumlarında da uygulanmaya konulması ile devam etmiştir. Uygulamalara bakıldığı zaman bu durumun iki şekilde yürütüldüğü gözlemlenmektedir. Bunlar, var olan vakıfların maddi olarak desteklenerek faaliyet alanlarını genişletilmesi ve yeni kurulan vakıflar üzerinden demokratikleşmenin desteklenmesidir.

Elbette bu aktörlerin zaman içerisinde yukarıda saydığımız yöntemlerin yanı sıra izledikleri başka ortak yöntemler de bulunmaktadır. Bu yöntemler arasında; özgür ve adil seçimlerin desteklenmesi, seçimlerin gözlemlenmesi, akademik yayınların teşviki, gerçekleştirilecek toplumsal faaliyetlerin sübvansede edilmesi, yasama kurumlarının desteklenmesi, kütüphanelerin zenginleştirilmesi, yerel belediyelerin desteklenmesi, sivil toplum örgütlerinin finanse edilmesi gibi demokrasinin gelişmesi ve desteklenmesi konusunda yapılan yardımlar sayılabilir. Bütün farklı demokrasiyi destekleme araçları farklı stratejilerin yansımaları oldukları gibi, aslında her biri farklı bir müdahale alanına da kaynaklık etmektedir. Yine bu stratejilerin farklılıkları ve kendilerine yüklenen anlamların çeşitlilikleri, günümüze kadar bu stratejilerin teorileştirilmelerine ve sistematize edilmelerine müsaade etmemiştir.

Bu eksikliğe rağmen günümüze kadar olan demokrasi desteklerini/ihracı çabalarını Thomas Carothers (1999: 87-89), iki temel prensip etrafında değerlendirerek sınıflandırmıştır. Carothers birinci olarak yukarıdan aşağı (Top-down) ve ikinci olarak ise aşağıdan yukarı (bottom-up) demokrasi desteklerinden bahsetmektedir. Yukarıdan aşağı demokrasi desteklerinde, desteklenen kurumlar genellikle devlet ve devlet kurumları olmaktadır. Burada örneklendirmek gerekirse seçimler, yasama faaliyetleri, hukuk devleti, yargı bağımsızlığı, parlamento, ademi merkezîyetçilik ve yerel yönetimler söylenebilir. Elbette yapılan tüm bu yardımların başarısı hedef ülkenin kurumlarının işbirliğine açık olmaları ve bu destekleri fiiliyata geçirmelerine bağlıdır. Buna karşılık aşağıdan yukarı gerçekleştirilen destekler ise bütün demokrasilerin doğrudan halktan başlayacağı varsayımından hareketle, halkı hedef almaktadır. Bu çerçeveden halkın örgütlenerek kurdukları, hukuk devleti ve insan hakları gibi demokratik değerler temelinde faaliyet gösteren demokratik örgütlenmeleri ve sivil toplum örgütleri desteklenmektedir/desteklenmiştir (Burnell, 2005: 19; Merkel, 2010: 153; Carothers, 1999: 87-89).

Tüm bu teorik yaklaşımların yanı sıra 21. Yüzyılda çok farklı bir yöntem daha ortaya çıkmıştır. Özellikle Ortadoğu toplumlarına 11 Eylül sonrası dönemde doğrudan Amerikan Başkanının ağzından demokratikleşme yönünde baskılar gelmeye başlamıştır. Bunun için ülkelere yalnızca baskı yapmakla kalınmamış, Irak örneğinde olduğu gibi işgaller de gerçekleşmiştir. Bu durum adeta 'Batı dünyası ne kadar da bu ülkelerin demokratikleşmesini istiyor!!' imajını uyandırabilecekken olayın gerçek yüzünün böyle olmadığı daha sonra gerçekleşen olaylarda Batı dünyasının takınacağı tavırlarla ortaya çıkmıştır.

Demokrasi Destekleri ve Ortadoğu Dünyası

Genel olarak Ortadoğu toplumlarında demokratik yönetimler, ya çok sınırlı bir düzeyde görülmekte ya da hiç görülmemektedir. Bu durumun en büyük istisnasını da yine sınırlı bir düzeyde Türkiye ortaya koymuştur/koymaktadır. Özellikle soğuk savaş dönemlerinde dünyada yukarıda saydığımız değişik saiklerle demokrasiyi destekleyen Batı dünyası, Ortadoğu'da komünizme karşı diktatörleri desteklemekten/işbirliği kurmaktan geri kalmamıştır (Wolff, 2014: 271). Soğuk Savaş sonrası dönemde ise artık tüm dünyanın Amerikan liberal anlayışına ve demokrasisine teslim olacağını ve dünyanın tamamında artık demokratik değerlerin hakim olacağını ve dolayısıyla da tarihin sonunun geldiğini zikreden yazarlar da ortaya çıkmıştır (Bkz. Fukuyama, 1992).

Bu minvalde aslında tüm bu yaşananlara paralel olarak Batı dünyası Ortadoğu'daki ilk büyük sınavını 1991 ve takip eden yıllarda Cezayir'de vermiştir. Ülkede 1980'li yılların sonu itibari ile izlenen liberal siyaset, 1989 yılında çıkarılan Cezayir Anayasası ile yazıya dökülmüş ve var olan hemen tüm siyasi grupların partileşmesine müsaade edilmiştir. Cezayir'de gerek selevi ve gerekse Müslüman Kardeşlerden bazı grupları içinde barındıran İslami gruplar bir araya gelerek İslami Kurtuluş Cephesini (el-Cebhetü'l-İslâmiyyeti'l-İnkâz) kurmuşlardır. Kurulan bu ittifak 1991 yılında yapılan seçimlere girerek % 48'lik bir oy oranı ile birinci parti olarak çıkmıştır. İslam aleminde belki de ilk kez özgür ve adil seçimlerin ardından İslamcı bir parti böylesi yüksek bir oy oranı ile iktidar olmaya yaklaşmıştır. Fakat sonuç, askeri darbe ile indirilen bir hükümet ve akabinde dokuz yıl boyunca 100 binden fazla kişinin öldüğü bir iç savaş olarak tecelli etmiştir.¹

1 El-Cebhetü'l-İslâmiyyeti'l-İnkâz, <http://www.aljazeera.net/encyclopedia/movementsandparties/2015/10/28/>. En son erişim 05.05.2016

Cezayir’de yapılan darbeyle eş zamanlı olarak Haiti’de de darbe yapılmıştır. General Raoul Cedras seçilmiş devlet başkanını görevden uzaklaştırıp yerine askeri bir yönetim kurunca Amerikan Devlet Başkanı George Bush derhal demokrasinin tekrar inşa edilme çağrısında bulunmuş ve akabinde ekonomik ilişkileri kesmiştir (Girard, 2004: 19). Nitekim bunlar yeterince etkili olmayınca Amerika, demokrasi adına 1994-95 yıllarında Haiti’ye bir dizi askeri müdahalede bulunmuş ve askeri rejimi devirerek yönetimin sivilleşmesini sağlamıştır (Rose, 1998: 69). Tüm bu yaşananlara karşılık Cezayir’deki darbe karşısında Batı sessiz kalmış ve herhangi bir ambargo, ekonomik veya siyasi tedbir hareketinde de bulunmamıştır. Adeta üç maymunu oynayan Batı dünyası bu hareketi ile darbeye ve darbecilere zımnî olarak destek vermiştir (Rodman, 1996: 17-20; Abdelmoula, 2015: 63-64).

İkinci bir örnek ise Türkiye’nin yakın tarihinden verilebilir. Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca kurucu ideolojiye ontolojik bir meydan okuma iddiasında bir parti 1995 yılında iktidar olma hakkı kazanmıştır. Buna karşılık 1997 yılında ordu Milli Güvenlik Kurulu toplantısında hükümete verdiği/ımlalattığı bir bildiri sonrasında hükümet düşmüştür ve bu olanlar daha sonra post-modern darbe olarak nitelendirilmiştir.² Bir başka ifade ile asker silaha başvurmadan siyasete müdahil olmuş ve yönetimi değiştirmiştir. Buna karşılık Batı dünyası bu duruma sessiz kaldığı gibi net bir tavır da sergileyememiştir. En küçük meselelerde ciddi bir takım beyanatlar veren Avrupa Parlamentosu sessiz kaldığı gibi 1998 yılının başında Refah Partisi’nin kapatılmasına da seyirci kalmıştır (Bkz. Akın, 2011).

Cezayir ve Türkiye’de yaşananlara benzer bir diğer örnek ise Filistin’de yaşanmıştır. Filistin’de 2006 yılında gerçekleştirilen parlamento seçimlerine Hamas katılacağını açıklayınca uluslararası kamuoyundan Hamas’ın katılmaması için ciddi bir baskı gelmeye başlamıştır. Buna karşılık Hamas seçimlere girmiş ve 132 üyeli parlamentonun 74 üyesine sahip olmuştur (Baracskay, 2011: 182). Yapılan bu seçimlerin ardından Batı dünyasından birçok ülke ortaya çıkan seçim sonuçlarını tanımadıklarını/tanımayacaklarını deklare etmiştir. Hatta akabinde seçilmiş Hamas hükümetini zor durumda bırakan bir dizi ambargo kararı da alınmıştır. Batı dünyasının almış olduğu bu karardan en büyük zarar ise adeta Filistin halkına çıkartılmıştır. Filistin halkı uzun yıllar sürecek ve insani ihtiyaçlarını dahi karşılayamayacak bir pozisyona düşürülmüştür. Nitekim 2007 yılında Filistin halkının üçte ikisininin

2 Bu kavramsallaştırma ilk olarak Radikal gazetesi yazarları tarafından 1997 yılının haziran ayında kullanılmıştır. Detaylı bilgi için Bkz. Türker Alkan, “Postmodern Bir Askeri Darbe”, Radikal, 13.06.1997; Cengiz Çandar, “Postmodern Darbe”, Radikal, 28.06.1997

yoksulluk sınırının altında yaşadığı kaydedilmektedir (Baxter ve Akbarzadeh, 2008: 154-155).

Bir diğer örnek ise Arap Baharı sonrasında Mısır'da yaşanmıştır. Bilindiği gibi Mısır halkı 2011 yılının Ocak ayında meydanlara inerek artık diktatörlerin zulmü ve tahakkümü altında yaşamak istemediklerini tüm dünyaya haykırmıştır. Yaşanan bu olayların akabinde Mısır'da bir dizi seçim gerçekleşmiştir. Yapılan bu adil ve özgür seçimlerin hemen hepsinden İslami hareketler birinci olarak çıkmıştır. 2012 yılı Temmuz ayında ise Muhammed Mursi Mısır'ın ilk demokratik adil ve özgür seçimleri sonucu Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Gerçekleştirilen bu seçimden tam bir yıl sonra Mısır'da Asker yönetime el koyduğunu deklare ederek Muhammed Mursi ve diğer Müslüman Kardeşler üyelerini hapse atmışlardır (Bkz. Hassan, 2015).

Mursi ve diğer seçilmiş vekillerin maruz kaldığı bu gayri-meşru muamele karşısında batı dünyası önceki durumlardan farklı bir tavır sergilememiştir. Özellikle Mısır örneğinde Batı dünyası daha ciddi bir paradoksu yaşarken darbeden hemen sonra Cumhurbaşkanı seçilen ve Batı dünyasını tek tek ziyaret eden darbenin genelkurmay başkanı Sisi, tüm ülkelerde teveccühle karşılanmıştır. Batı dünyasından yaşananları darbe olarak nitelendiren bir siyasi lider çıkmamıştır. Sadece darbeyi yapanlar itidalli olmaya çağrılmış ve daha fazlası zikredilmemiştir. Örneğin ABD Başkanı Barack Obama³, "Mısır'ın geleceğinin Mısırlılar tarafından belirlenmesi gerektiğine inanıyoruz. Buna karşılık elbette Mısır silahlı kuvvetlerinin Mursi'yi uzaklaştırmasından ve anayasayı askıya almasından ciddi endişe duyuyoruz. Buradan Mısır ordusuna ülkeyi hızlı bir şekilde normalleştirme sürecine götürmesini gerektiğini söylüyorum" demekle yetinmiştir.

Yine yaşanan darbe sonrasında İngiltere Başbakanı David Cameron'un sözcüsü⁴, "Biz askeri müdahaleyi bir çözüm yolu olarak savunmuyoruz. Demokratik sistemlerde askeri müdahalelere her zaman eleştirmişizdir. Bizim desteğimiz ve arzumuz gelecekte Mısır'ın demokratik bir yapıya sahip olmasıdır" ifadelerini kullanmıştır. Almanya Dışişleri bakanı Westerwelle ise⁵ "Mısır'ın anayasal düzene hızlı bir şekilde geri dönmesi en acil durumdur. Bu şekilde anayasal düzenin askıya alınması Mısır'ın sahip olduğu problemlerin çözümü konusunda gerçekçi değildir" diyerek darbecileri eleştirmek

3 <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/07/03/statement-president-barack-obama-egypt>

4 <http://www.express.co.uk/news/uk/412414/UK-will-work-with-Egypt-s-rulers>

5 <http://www.zeit.de/politik/ausland/2013-07/aegypten-sturz-mursi-reaktionen>

veya darbeyi darbe olarak nitelendirmek yerine Mısır'ın anayasal düzene geri dönmesi gerektiğini zikretmiştir. Aslında örneklerini daha da arttırmak mümkün iken tüm bu örnekler Batı dünyasının darbe karşısında eylemcileri eleştirmek yerine daha güzel demokratik bir gelecek vurgusu arzuladıklarını söylemek ile yetindiklerini ortaya koymaktadır. Bu ifadeler, “darbecilerde demokratik gelecek kurma potansiyeli var; ama devrik yönetimde yoktu” demekle eşdeğerdir.

Son olarak bahsedebileceğimiz ve her ne kadar başarısız bir darbe girişimi de olsa 15 Temmuz günü yaşananlar Batının demokrasi anlayışını test etme bakımından büyük önem arz etmektedir. 15 Temmuz günü Türkiye’de seçilmiş hükümeti devirmek için bir darbe girişimi yaşanmıştır. Elbette seçilmiş bir iktidara karşı askerlerin gerçekleştireceği her türlü eylemi demokratik değerlere yapılan bir darbe olarak kınaması gereken Batı dünyası, bu yaşananları Erdoğan-Gülen kavgasına indirgeyerek asıl resmi görmekten kaçınmıştır. Hatta Amerika’da Fox televizyonuna yorum yapan Ralph Peters, darbecileri “Good Guys” olarak nitelendirerek, yaşanan darbenin Türkiye’nin İslamcı diktatörlerin elinden kurtarılması için son şans olduğunu söylemiştir.⁶

Elbette son 20-25 yıl içerisinde yaşanan tüm bu olaylar, artık bir asra yakın bir süredir dünyanın demokrasi ve demokratik değerler konusunda rol modellik yapan ve rol model olduğunu iddia eden Batı’nın algı kodlarını deşifre etmiştir. Hatta modernleşme ile birlikte ele alındığında Batı’nın sahip olduğu ve üç asırlık tüm değerler birikiminde adeta bir gerileme olarak değerlendirilebiliriz. Zira yukarıda bahsedilen her bir olaydan sonra ilgili ülkelerde birer insanlık trajedisi yaşanmış ve Batı dünyası tüm bu trajedileri zımni olarak onaylamıştır. Yaşanan tüm bu olaylara küresel medyanın desteği ile belli bir oranda popülist sahada kendilerine göre meşru bir takım nedensellikler uydurmuşlardır. Ancak akademik düzlemde Batı dünyası bu durumu izah edememiş ve ciddi bir epistemik krize girmiştir. Bu kriz ise “demokratik darbe” kavramını ortaya çıkarmış ve bu kavram adeta Batılı bilim adamlarına can simidi olmuştur.

“Demokratik Darbe” Kavramsallaştırması

Batı dünyasının yaşamakta olduğu bu paradoks 2012 yılında yayınlanan bir makale ile farklı bir yön aldı. Batı toplumunda son yıllarda yazılmış olan çok az makale bu kadar hızlı bir şekilde kabul görüp atıf almıştır

6 <https://www.youtube.com/watch?v=bTgl9ZDRiUU>

(Bkz. Powell, 2014; Demmelhuber, 2014; Tansey, 2016; Khalifa, 2015). Ozan Varol'un 2012 yılında Harvard International Law Journal'da yayınlanan "Demokratik Darbe" başlıklı yazısı yukarıda anlatılmaya çalışılan Batı dünyasının paradoksuna bir açılım sağlamıştır. Ozan Varol'un, 1960'ta Türkiye'de, 1974'te Portekiz'de ve 2011'de Mısır'da yaşananlardan yola çıkarak kavramsallaştırdığı demokratik darbe, bir anda 2013 Mısır ve başarılıysaydı 15 Temmuz Türkiye'si için hazır bekletilmekteydi. Peki bu kavram neler içermektedir ve nasıl oluyor da mucidi bir Türk olabilmektedir?

Öncelikle bir darbenin demokratik olarak adlandırılması için Varol (2012: 297-308), yedi şartın gerçekleşmesi gerektiğini söylemektedir.

1. Darbenin otoriter veya totaliter bir rejime/iktidara karşı gerçekleştirilmesi;
2. Darbenin meydanlara inmiş bir toplumsal talebe karşılık ortaya çıkması;
3. Meydanlarda bulunan bu talebe karşılık iktidarın geri çekilmeyi reddetmesi;
4. Darbeyi gerçekleştirenlerin toplum nazarında ciddi bir saygınlığının olması;
5. Askerlerin kamuoyunun talebine cevap vererek otoriter veya totaliter yönetimi uzaklaştırmaları;
6. Eski iktidardan görevden uzaklaştırılan ordu yönetiminin özgür ve adil seçimlerin yapılmasını sağlaması ve tarafsız bir şekilde bu seçimleri gözlemlemesi;
7. Darbenin demokratik bir seçimle sonuçlandırılması ve ordunun kışlasına dönmesi gerekmektedir.

Ozan Varol aslında bu makale ile Akademik literatürde bugüne kadar bütün askeri darbelerin demokrasi karşıtlığı çerçevesinde değerlendirilmesine karşı çıktığını ve bu karşıtlık üzerinden böyle bir kavramsallaştırmaya gittiğini söylemektedir. Ona göre tüm darbeciler iktidara aç oldukları için darbe yapmazlar; aksine demokrasiden sapma durumunda da ülkelerini hizaya getirebilmektedirler. Aslında bu mantık Türkiye'de 28 Şubat sürecinde "Sinan'da demokrasiye balans ayarı yaptık" diyen dönemin Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Çevik Bir'in düşüncesi ile paralellik arz etmektedir. Bu iki düşüncedeki paralellik böylesi bir kavramın neden Batı dünyasından değil de Türkiye'den çıkabildiğini de özetlemektedir. Zira cevap Türkiye'nin modernleşme/demokratikleşme tarihinde bulunabilir.

Türkiye’de Demokratikleşme

Demokratik darbe kavramsallaştırması bu haliyle Batı dünyası için çok yeni ve darbeler konusunda Batının içine düştüğü paradoksal durumu kurtarıcı bir role sahip gözükmemektedir. Bizler için ise bu kavram açısından ortaya çıkan paradoksal durum, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan beri bulunmaktadır. Bu sebepten dolayı da aslında bu kavramın mucidi bir Türk olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti tarihine bakıldığı zaman devletin kurucu kadroları muasır medeniyet seviyesini bir kızıl elma olarak belirlerken, aynı zamanda Batı dünyasını kendilerine idol olarak seçmişlerdir. Buna karşılık siyasal sistem olarak ise tek partili bir otoriter anlayışı benimsemişler ve gerekçe olarak ise o dönemin koşullarında böyle bir durumun pratikte gerekli olduğunu söyleyerek konumlarını meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Devletin kuruluşu sırasında yeni devlet kimliği, özellikle İslami ve Kürt hareketleri ötekileştirerek sert bir Batıcı anlayışa sahip olmuştur. 1945 yılında Batı dünyasının zorlamasına kadar ise otoriter sistemden demokrasiye geçiş zamanı bir türlü gelmemiştir.

Aslında Devletin kuruluşundan günümüze devletin kurucu kadroları ve bu kadroların içinde barınan ekibin tutumuna göz atmamız yaşanan paradoksu gözler önüne serecektir. Öncelikle bilindiği gibi cumhuriyet, batıcı bir anlayışa sahip olmuş ve bunun üzerine bir kimlik inşasına girmiştir. Hatta cumhuriyetin ilk dönemlerin değerlendiren inkılap tarihi kitaplarında demokrasi ilkesi, cumhuriyetçilik, milli egemenlik ve halkçılık gibi temel ilkeler ile eş anlamlı olarak kabul edilmiştir (Bkz: Özkaya, 1991). Sürekli olarak cumhuriyetin kurucu kadrolarının Türkiye’nin gerçek siyasal rejiminin demokrasi olması gerektiği konusunda vurguları üzerine ciltlerce kitaplar yayınlanmış ve kurucu kadroların gerçek demokratlar olduğu ve kurucu kadrolara karşı olanların ise demokrat olmadıkları, adeta literatüre kazanmıştır.

Buna karşılık kurucu kadronun 1946 yılına kadar geçen süre içerisinde tek parti dışında bir partiye “toplumun henüz hazır olmadığı” gerekçesiyle karşı olduğu bilinmektedir. Birinci paradoks aslında tam da bu noktada başlamaktadır. Zira İkinci Dünya Savaşından sonra iki kutuplu dünya içerisinde Batı bloku içerisinde yer alabilmek için Batılı aktörler Türkiye’ye çok partili sistem için baskı yapmışlar ve Türkiye yine kurucu parti içerisinde bir parti çıkararak çok partili hayata geçmiştir. Aslında bu dönem anlatılırken 1924 yılında kurulan ve bir yıl sonra kapatılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının devrimleri frenleyici bir rol üstlendiği ve devrimlere karşı geldiği için kapatıldığı söylenir. Daha sonra yine cumhuriyetin ilk yıllarında çok partili

hayata geçiş için henüz çok erken olduğu vurgulanmıştır (Bkz. Babaoğlu, 2012; Akıncı ve Usta, 2016: 276). Elbette bu iddialar yine demokratikleşememe suçunun muhaliflere yıkılarak kurucu kadronun aklanması anlayışını yansıtmaktadır.

Demokratikleşme konusunda ikinci deneme olarak bilinen Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması ve partinin faaliyetleri konusunda yapılan izahatlar da yine çok farklı olmayacaktır. Halk demokrasiye hazır olmadığı için ve dünyada var olan ekonomik bunalımlardan etkilenen kitlelerin içinde buldukları uygunsuz şartlar bu partinin de çok kısa sürede kapatılması ile neticelenmiştir (Eser vd. 2012: 73). Dikkat edilirse yine burada suçlu halktır ve iktidarın demokratikleşme konusundaki tüm samimiyetine rağmen halk bu durumu kaldıramamıştır. Buna karşılık kurucu kadro ise demokratikleşme konusunda samimidir ve iyi niyeti kesinlikle sorgulanamaz.

Buna karşılık 1945 yılında yine kurucu ideolojiye yakın kaynaklar bir anda şartların olgunlaştığından bahsederken uluslararası baskıları göz ardı etmektedir. Ülkenin çok partili hayata geçişini ve demokratikleşme konusunda attığı adımları kurucu kadroların iyi niyetli ön ayak oluşuna bağlamaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında elvermeyen koşullar karşısında İkinci Dünya savaşı sonrası, gerek içerde ve gerekse dışarıdaki koşulların uygun hale gelmesi ile Türk siyasi hayatında çok partili dönem başlamıştır (Bkz. Akıncı ve Usta, 2016). Fakat 1950'de iktidara gelen, on yıl başbakanlık yapan ve üç genel seçim kazanan Adnan Menderes, ülkeyi baskı rejimine ve kardeş kavgasına götürdüğü gerekçeleri ile ordu tarafından darbe ile durdurulmuş ve idam edilmiştir.

Türkiye'de bilindiği gibi 1971 yılında bir muhtıra verilmiş ve yine 1980 yılında bir darbe gerçekleştirilerek, ülkede demokrasinin yerleşmesi adına ciddi kesintiler yaşanmıştır. Bu iki darbede de ordu yönetiminin, "siviller bu ülkeyi yönetemiyor; biz daha iyi yönetiriz" mantığıyla hareket ettikleri bilinmektedir. 1997 yılındaki 28 Şubat post-modern darbesi ise hükümeti oluşturan partilerden Refah Partisinin ideolojisinin ordu mensuplarınca benimsememesi dolayısıyla gerçekleştirilen bir darbe olarak kayıtlara geçmiştir. Yaşanan bu darbe, Türkiye'nin İranlaşmasını engelleyen, rejim açısından kutsal bir süreç olarak değerlendirilmiş ve yine ordunun toplumun desteği ile demokrasiye sahip çıktığı şeklinde yorumlar yapılmıştır (Bkz. Tunahan, 2015).

15 Temmuz başarısız darbe girişimine kadar bütün bu yaşananlar, aslında Türk aydınlarının ve kurucu ideolojisinin yaşadığı paradokslara birer

örnek sayılabilir. Zira yüz yıldır batılı demokratik bir Türkiye hayal edilirken sürekli olarak darbe yapmaları ve buna karşılık Batı demokrasilerinde darbe olmaması ciddi bir ironidir. Bununla birlikte neden Türkiye’de darbeye başvurdukları sorusuna karşın kendilerince bir refleks ve cevap geliştirmişlerdir. Türk ordusu yaptıkları ile ‘demokrasiye sahip çıkmakta’, ‘ülkeyi diktatörlüğe gitmekten kurtarmakta’ ve hatta 28 Şubat’ta olduğu gibi “ordu, ülkeyi şeriata gitmekten” kurtarmıştır. Bununla birlikte özellikle Kemalist aydınların Türkiye’de yaşanan darbelerin toplumsal desteği olduğu iddiasıyla darbelere demokratik olma vasfı atfettikleri bilinmektedir (Bkz. Akşin, 1990: 215- 227; Bulut, 2008: 255-258; Şen, 2004: 10). Elbette bu argümanlar ile Türk aydınlarının kendi yaşadıkları paradoksu açıklamaya çalışırken, ileride bu argümanların Batı dünyasının içine düştüğü paradoksa da ilaç olacağını düşündükleri tahmin edilemez.

En son gerçekleştirilmeye çalışılan 15 Temmuz darbesi de aslında tüm bu yaşananların bir yansıması olarak değerlendirilebilir. İç ve dış basında sürekli olarak gerek Cumhurbaşkanı’nın gerekse AK Parti hükümetinin diktatör ve otoriter olarak resmedilmesi, yine bu tasvirlerle beraber sürekli olarak Gezi Parkı olaylarının sıcak tutulması bu durumun en büyük göstergesidir. Yine 15 Temmuz kalkışması başladığında Batı dünyasından ilk gelen tepkiler, geçmişte başarılı darbe hareketlerinin başlangıcında verilen tepkiler ile paralellik arz etmiştir. Darbeyi gerçekleştirenlerin “iyi çocuklar” olduklarını ve “iyi çocuklar”ın Türk demokrasisine sahip çıkmaya çalıştıklarını zikretmişlerdir. Yine aynı şekilde yaşananlar sanki meşru iki toplumsal ve siyasal aktörün çatışmasıymış gibi, tarafların itidalli olmaya davet edilmeleri olayın iç yüzünü göstermesi açısından önemlidir. Nitekim Batı dünyasından ancak birkaç gün sonra, yani darbe başarısız olunca Türkiye Cumhuriyeti hükümetine destek açıklamaları gelmiştir.

Sonuç yerine

Batı dünyası yaklaşık bir asırdır tüm dünyada sürdürdüğü demokrasiyi destekleme ve demokrasiyi tüm dünyaya ihraç etme ilkeleri ile ters düşmeye başlamıştır. Özellikle geçmişte yaşanmış olan demokratik dalgalanmalarından en az etkilenen Ortadoğu dünyası, Arap Baharını bir fırsat olarak değerlendirirken, yaşananları dördüncü demokrasi dalgası olarak adlandırmışlardır (Bkz. Horward ve Hussain, 2013). Bu süreçte bölgede yaşanan ilk özgür ve adil seçimler sonrasında toplumlar ilk defa kendi seçtikleri liderler ile toplumsal ve siyasal yapıyı şekillendirme imkânı yakalamışlardır. Buna karşılık

Mısır'da olduğu gibi doğrudan askeri darbe veya Tunus'ta olduğu gibi iç ve dış baskılarla seçilmiş iktidarlar alaşağı edilmiştir. Türkiye'de ise gerek Gezi Parkı olaylarında; gerekse 15 Temmuz başarısız kanlı darbe girişiminde seçilmiş iktidarlar gayri meşru olarak geri çekilmeye zorlanmıştır. Burada bu makale açısından da önemli olan konu, dünyada demokrasi şampiyonluğuna soyunmuş olan Batı dünyasının bu olanlar karşısında demokrasiden yana tavır sergileyememeleridir. Bu durum karşısında düştükleri paradoksal durumu ise yine demokratik darbe kavramı ile açıklamaya çalışmışlardır.

Yaşanan olaylara Batı dünyasının sessizliğini aslında belli bir takım reel ulusal çıkarlar bazında değerlendirebiliriz. Fakat akademik olarak ve değer düzleminde yaklaştığımızda Batılı bir takım düşünürlerin neden ve nasıl sorularına cevap bulmakta zorlandığı bilinmekteyken 2012 yılında Ozan Varol'un kaleme aldığı yazı bu paradoksu çözmeye Batılılar için bir açılım sağlamıştır. Böyle bir çıkış yolunun neden çıkmaz, ikileme ve paradoksal duruma düşen batılılarca değil de bir Türk tarafından ortaya atıldığı ise Türk siyasi tarihinde yakın dönemde yaşananlar üzerinden izah edilmeye çalışılmıştır. Batı dünyasının son 20-25 yıldır yaşadığı paradoksu biz daha mikro düzeyde bir asrı aşkın süredir yaşamaktayız. Dolayısıyla kendi içerisinde yaşanan bu paradokslara cevap üretmiş olan fraksiyonlar sayesinde Batı dünyası da bir çıkış yolu yakalayabilmiştir. Gezi Parkı ve 15 Temmuz darbe girişimi ile aslında süreçte belirlenmiştir. Küresel ve ulusal medya üzerinden seçilmiş iktidarı diktatör ilan etme; mümkün merteye halkı sokaklara dökme, iktidara istifa çağrısı yapma; çekilmezse askeri göreve çağırma ve bu yaşananları demokratik darbe olarak adlandırma ve bu durumu kendince meşrulaştırma üzerinden bir süreç yaşanmaktadır.

Ortadoğu toplumları artık Batı merkezli bu yönlendirmelere dikkat etmeli ve kendi epistemik temelleri üzerinden geliştireceği argümanları benimseyebilmelidir. Bu sebeple bizlerin yapacağı akademik çalışmalar ve yine Ortadoğu toplumları arasında geliştirilecek bilgi ağları, ciddi önem arz etmektedir. Bu çerçeveden gerek Türkiye'ye gelen yabancı öğrenciler ve gerekse bizim yurt dışına gönderdiğimiz öğrenciler bu etkileşim için önemlidir. Bu çerçeveden yürütülecek politikalar geleceği belirlemede ve etkileşim içerisinde bir bölgesel ittifak kurma açısından elzemdir.

Kaynakça

- ABDELMOULA, E. (2015). *Al Jazeera And Democratization: The Rise Of The Arab Public Sphere* (Vol. 8). Routledge
- AKIN, Ş. (2011). 28 Şubat Süreci ve Batı Medyasındaki Algılaması” – Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- AKINCI, A., ve USTA, S. (2016). Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(1).
- AKŞİN, S. (1990). “Siyasal Tarih (1950 -1960)”. Tunçay, Mete, Sina Akşin (Ed). *Türkiye Tarihi*. 4. Çağdaş Türkiye: 1908-1980. (ss. 215- 227) Cem Yayınevi.
- ARCHIBUGI, D. (2007). “Can Democracy Be Exported”, *Widener Law Rev.*, 13:283.
- BABAÖĞLU, R. (2012). “Nutuk ve Hatıralar Ekseninde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Olayı ve Süreci.” *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 11(22), 63-108.
- BARACSKAY, D. (2011). *The Palestine Liberation Organization: Terrorism And Prospects For Peace In The Holy Land*. ABC-CLIO.
- BAXTER, K., ve Akbarzadeh, S. (2012). *US Foreign Policy In The Middle East: The Roots Of Anti-Americanism*. Routledge.
- BRIDOUX, J., ve Kurki, M. (2014). *Democracy Promotion: A Critical Introduction*. Routledge.
- BULUT, B. (2008). *Ordu Ve Din- Devlet Gözüyle İslamcı Faaliyetler (1826- 2007)*, İstanbul: Berfin Yayınları.
- BURNELL, P. (2005). Political Strategies of External Support for Democratization. In: *Foreign Policy Analysis* 1. Nr. 3/2005. Ss. 361-384
- CAROTHERS, Thomas (1999). *Aiding Democracy Abroad. The Learning Curve*. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.
- DEMMEHUBER, T. (2014). Kann Ein Putsch Demokratisch Sein? Normativer Etikettenschwindel in Ägypten. *Zfp Zeitschrift Für Politik*, 61(1), 42-60.
- DIAMOND, L. (1995). *Promoting Democracy In The 1990s. Actors And Instruments, Issues And Imperatives*. A Report to the Carnegie Commission on Preventing Deadly Conflict. Online: <http://www.wilsoncenter.org/subsites/ccpdc/pubs/di/fr.htm>, 13, 2007.
- DOYLE, M. (1983). “Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs,” Parts I and II, *Philosophy And Public Affairs*, Vol. 12, No. 3
- ESER, H. B., BALTACI C., ve ARSLAN, M. (2012). Türk Siyasal Sisteminde 1960 Müdahalesi ve Vesayetin Kurumsallaşması Üzerine Bir Analiz Denemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25
- FUKUYAMA, F. (1992). The end of history or the last man.
- GIRARD, P. (2004). *Clinton In Haiti: The 1994 US Invasion Of Haiti*. Springer.
- HASSAN, A. F. (2015). *Media, Revolution And Politics In Egypt: The Story Of An Uprising*. Reuters Institute For The Study Of Journalism. London: IB Tauris.
- HOWARD, P. N., ve Hussain, M. M. (2013). *Democracy’s Fourth Wave?: Digital Media And The Arab Spring*. Oxford University Press on Demand.

- HUNTINGTON, S. P. (1996). *Üçüncü Dalga: Yirminci Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma*. Yetkin Yayınları
- KHALIFA, S. (2015). *Egypt's Lost Spring: Causes And Consequences: Causes And Consequences*. California: Preager.
- MAIR, S. (1997). *The Role Of The German "Stiftungen" In The Process Of Democratisation*. European Centre For Development Policy Management.
- MERKEL, W. (2010). Strategien der Demokratieförderung: Konzept und Kritik. In *Strategie in der Politikwissenschaft* (ss. 151-179). VS Verlag Für Sozialwissenschaften.
- MILLER, D. (2016). *Strangers in Our Midst: The Political Philosophy Of Immigration*. Harvard University Press.
- OLSON, M., 1993. Dictatorship, democracy, and development. *American Political Science Review* 87, 567 – 576
- ÖZENSEL, E., ve BOZBAS, G. (2014). *The Effect Of The Arab Spring On The Transformation Of Turkish Conservative Tradition And Policies*. Hemispheres, 29(2)
- ÖZKAYA, Y. (1991). "Altı İlke." *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2(08).
- POWELL, J. M. (2014). "An Assessment Of The 'Democratic' coup Theory: Democratic Trajectories in Africa, 1952–2012". *African Security Review*, 23(3), 213-224.
- RODMAN, P. W. (1996). Policy Brief: Don't Destabilize Algiers. *Middle East Quarterly*.
- ROSE, G. (1998). Haiti, Richard Haass, *Economic Sanctions And American Diplomacy* (ss. 57 - 84). New York: Council on Foreign Relations.
- RUMMEL, R. J. (1997). *Power Kills: Democracy As A Method Of Nonviolence*. New Brunswick, NJ: Transaction Publisher
- SANDSCHNEIDER, E. (2003). *Externe Demokratieförderung. Theoretische Und Praktische Aspekte Der Außenunterstützung Von Transformationsprozessen*. Gutachten für das Centrum für Angewandte Politikforschung. München
- SCHRAEDER, P. J. (2002). *Exporting Democracy: Rhetoric Vs. Reality*. Lynne Rienner Publishers.
- SEN, A. (1994). "Freedoms And Needs". *New Republic*, 31-37.
- ŞEN, S. (2004). *AKP Milli Görüşçü Mü? Parti Programında Milli Görüş*, İstanbul: Nokta Kitap.
- TANSEY, O. (2016). The Limits of the "Democratic Coup" Thesis: International Politics and Post-Coup Authoritarianism. *Journal of Global Security Studies*, 1(3), 220-234.
- TUNAHAN, Ö. (2015). "28 Subat Süreci: Post-Modern Darbe'nin Sosyo-Politik Dinamikleri ve Toplum Destegi". *Bilgi Dergisi*, 17(1).
- VAROL, O. O. (2012). "The Democratic coup d'etat". *Harvard International Law Journal*, 53(2).
- WOLFF, J. (2014). "Democracy Promotion As International Politics: Comparative Analysis, Theoretical And Practical Implications", Jonas Wolff, Hans-Joachim Spanger, Hans-Jürgen Puhle (Ed.) *The Comparative International Politics Of Democracy Promotion* içinde (ss. 253-288.), London: Routledge